

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Haridusteaduse (humanitaarained) õppekava

Veronika Kivi

HINNANGUD INTERNETI KASUTAMISE TEADLIKKUSELE JA MONITOOIMISELE
7-KLASSI ÕPILASTE JA NENDE VANEMATE NÄITEL

bakalaureusetöö

Juhendaja: Piret Luik

Läbiv pealkiri: Interneti kasutamise teadlikkus ja monitoorimine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Piret Luik (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Anu Sarv (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Varasemad uurimused vanemate teadlikkusest internetikasutamisele ning interneti kasutamise monitooringust	5
1.1 Töös kasutatavad mõisted	5
1.2 Uurimused vanemate teadlikkusest laste internetikasutusele.....	5
1.3 Uurimused vanemate interneti monitooringustrateegiatest	7
1.4 Antud uurimuse eesmärk ja hüpoteesid.....	8
2. Uurimus interneti kasutamise teadlikkusele ja monitooringust.....	9
2.1 Uurimuse metoodika.....	9
2.1.1 Valim	9
2.1.2 Uurimisinstrument	10
2.1.3 Uurimisprotseduur	11
2.2 Tulemused.....	11
2.2.1 Arvuti ja interneti kasutamine vastajate poolt.....	11
2.2.2 Hinnangud interneti kasutamise teadlikkusele	12
2.2.3. Hinnangud interneti kasutamise monitooringule	15
2.3 Arutelu	19
Kokkuvõte	21
Summary	22
Tänuõnad	23
Autorsuse kinnitus	23
Kastutatud kirjandus.....	24
Lisa 1	
Lisa 2	

Sissejuhatus

Tänapäeva Lääne-Euroopa, Austraalia ning Ameerika Ühendriikide inimeste igapäevaelus on suur roll internetil ning seda kasutatakse igapäevaselt töö tegemisel, õppimisel ja suhtlemisel teiste inimeste või asutustega (Australian Broadcasting Authority, 2001; Lenhart, 2005; Wigley & Clark, 2000; Roberts, Foehl, Rideout & Brodie, 1999; Pew Internet and American Life Project, 2001;). Kasutajateks ei ole ainult täiskasvanud, vaid internetikasutamine on muutunud ka laste igapäevaelu tavapäraseks osaks. Euroopas läbiviidud uuringute kohaselt kasutas vähemalt iganädalaselt internetti 93% 9-16aastastest lastest, neist 60% kasutas iga päev või peaaegu iga päev (EU Kids Online, 2009). Umbes 90% Austraalia (Fleming, Greentree, Cocotti- Muller, & Elias, 2006), USA (Gross, 2004; Stahl & Fritz, 2002) ja Rootsi (Findahl, 2009) noortest vanuses 11-16 eluaastat kasutasid internetti ning rohkem kui pooled neist, kasutavad internetti igapäevaselt lühematel või pikematel perioodidel.

Levinuimaks interneti kasutamise kohaks Euroopa laste seas oli kodu (87%), seejärel kool (63%) (EU Kids Online, 2009). Juurdepääs internetile mitmekesisus – 49% kasutas seda oma toas ja 33% mobiiltelefoni või pihuarvuti abil (EU Kids Online, 2009). Norras, Suurbritannias, Iirimaa ja Rootsis kasutas internetti mobiili või pihuarvuti abil üle viiendiku lastest (EU Kids Online, 2009). USA's 8-18. aastaste noorte seas läbi viidud uuringus selgus, et 74% kasutasid internetti kodus (Rideout, Roberts, Foehr, 2005). Koreas uuriti 6-19 aastaseid noori (National Internet Development Agency of Korea, 2004) ning selgus, et nendest 95% kasutas internetti, neist 92% kasutasid internetti kodus. Kuna kõige enam kasutati internetti just kodus, siis saavad lapsevanemad väga hästi jälgida, milliseid lehekülgi internetis vaadatakse, mis eesmärkidel lapsed internetis käivad ning kui kaua lapsed internetti päeva jooksul kasutavad. EU Kids Online, 2009 poolt läbi viidud uuringu käigus selgus, et Eesti kuulub kõrgendatud riski gruppi, seega on oluline uurimisprobleem, kuivõrd vanemad teostavad järelvalvet interneti kasutamise kohta, kuivõrd teadlikud on vanemad enda lapse interneti kasutamisest, ning laste endi hinnang vanemate tegevusele ja teadlikkusele. Sellest tulenevalt seadis töö autor eesmärgiks võrrelda 7-klasside õpilaste ja nende vanemate hinnanguid interneti kasutamise teadlikkusele ja monitoorimisele. Töö eesmärgi täitmiseks töötati läbi vastavasisuline kirjandus ja varasemaid uurimusi ning viidi läbi uurimus kahe Tartu kooli 7. klassi õpilaste seas.

Käesolev töö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Esimeses osas antakse ülevaade varasematest uurimustest vanemate teadlikkusest laste internetikasutusele ja varasematest uurimustest vanemate interneti monitooringustrateegiatest. Töö teises osas antakse ülevaade läbiviidud uurimuse metoodikast: valimi, instrumendi ja protseduuri kirjeldus, analüüsitakse andmeid ning tuuakse välja saadud tulemused ja järeldused.

1. Varasemad uurimused vanemate teadlikkusest internetikasutamisele ning interneti kasutamise monitooringust

1.1 Töös kasutatavad mõisted

Töös kasutatakse kahte mõistet: teadlikkus interneti kasutamisele ning monitooring. Teadlikkust interneti kasutamisele võib defineerida kui vanemate teadmist sellest, kui kaua ja mida nende lapsed teevad internetis ning milliseid lehekülgi lapsed külastavad (Liau, Khoo & Ang, 2008). Vanemate teadlikkust laste interneti kasutamisele on mõõdetud kasutades interneti käitumismustreid nagu interneti kasutamise sagedus, külastatavate lehekülgede tüüp ning seotus riskikäitumisega (Liau et al., 2008). Võõrsõnastik seletab sõna monitooring kui kontrolljälgimist, seiret (TEA koolisõnastik, 2006) täpsustamata seda kes keda monitoorib. Kui defineerida vanemlikku monitooringut, siis seda defineeritakse kui „lastevanemate käitumise kogumit, mis hõlmab tähelepanelikkust laste tegevuse üle ja laste tegevuste, asupaiga ja kohanemise jälgimist (Dishion & McMahon, 1998, p 61)“. See definitsioon käib kõikide laste tegevuste monitoorimise kohta, kuid antud uurimuse käigus keskendutakse interneti kasutamise monitooringule. Interneti monitoorimist saab seletada kui ühte viisidest lapse ja meedia vahendamise juhtimises (Kerr & Stattin, 2000). Kerr & Stattin (2000) viisid läbi uuringu lapsevanemate teostatava monitoorimise kohta ning olid võtnud enda uuringus aluseks 4 aspekti: laste endi avaldatud informatsioon, lapsevanema küsitud informatsioon, aktiivne järelevalve ning vanemate poolt teostatav kontroll. Samad aspektid olid võetud ka Liau et al. (2008) läbi viidud uuringus. Antud töös kasutas autor Kerr & Stattin (2000) monitooringu definitsiooni.

1.2 Uurimused vanemate teadlikkusest laste internetikasutusele

Paljud lapsevanemad muretsevad enda lapse turvalisuse ja ohutuse pärast (Livingstone, 2003). Singapuris läbi viidud uuringu kohaselt (Lim et al. 2013) on jõutud järelduseni, et lapsed vanuses 13-15 eluaastat olid vähem murelikud internetiriskide suhtes kui nende vanemad. Ameerikas 10-18 aastaste laste ja lastevanemate seas läbi viidud uuringus (Rosen, Carrier, Cheever, 2008) teatasid 80% vanematest, et olid mures 10-18 laste interneti kasutamise pärast. Samas uuringus (Rosen et al., 2008) selgus, et põhiliselt muretsesid vanemad personaalse informatsiooni edasiandmise, seksuaalse sisuga lehekülgede külastamise ning *online*-keskkonnas tutvunud inimestega suhtlemise pärast.

Sageli ei ole vanemad teadlikud sellest, mida nende laps tegelikult teeb internetis ning kas laps on kokku puutunud riskidega. Euroopas läbi viidud uuringu kohaselt on võrgukeskkonnas seksipilte näinud laste vanematest 40% öelnud, et nende laps pole selliseid pilte näinud ja näiteks 52% seksisõnumeid saanud laste vanematest ütles, et nende laps pole midagi niisugust kogenud (EU Kids Online, 2009). On jõutud järeldusteni, et lapsevanemad alahindavad enda laste käitumist internetis. Näiteks ei arvanud vanemad tihtipeale, et nende laps külastas pornograafilise sisuga lehekülgi. Uuringud on kinnitanud, et umbes 60% teismelistest lastest olid juhuslikult või tahtlikult kokku puutunud pornograafilise sisuga lehekülgedega internetis (Livingstone & Bober, 2005; Swedish Media Council, 2005). Samuti ei olnud lapsevanemad teadlikud sellest, et nende laps vanuses 12-17 eluaastat oli kohtunud näost näkku inimesega, kellega tutvuti internetis (Liau et al., 2008). Liau et al. (2008) uuringus selgus, et emadel oli suurem teadlikkus 12-17 aastaste laste internetikasutuse kohta võrreldes isadega. Üleüldse oli emadel rohkem teavet 10-16 aastaste laste eludest ja tegemistest kui laste isadel (Bumpus, Crouter, & McHale, 2001). Samas on täheldatud seda, et isad olid pigem need, kes kontrollisid laste külastatud lehekülgi internetis (Wang, Bianchi, & Raley, 2005).

Vanemate madalat teadlikkust noorukite internetikasutusele võib põhjendada näiteks sellega, et noorukid vanuses 12-19 aastat kaitsesid enda privaatsust (Livingstone & Bober, 2004). Nagu näitab ka sellekohane läbiviidud uuring, on kaks kolmandikku 12 kuni 19 aastastest noortest kasutanud abinõusid, et kaitsta enda interneti kasutamise privaatsust (Livingstone & Bober, 2004). Noorukieas on normaalne, kui soovitakse iseseisvust ja privaatsust ning kuna sageli on noorukieas lapsed osavamad arvutikasutajad kui nende vanemad, siis suudavad noorukid tahte korral varjata enda tegevusi internetis vanemate eest. 2008. aastal läbi viidud uuringus selgus, et 63.2% noorukitest vanuses 12-17 aastat, kes kasutavad internetti, vastas, et neil oli võimalik kasutada internetti nii, et vanemad sellest ei teadnud (Liau et al., 2008). Fleming, Greentree, Cocotti-Muller & Elias (2006) poolt läbi viidud uuringus selgus, et ainult 8% noorukitest avalikustas enda vanematele internetis juhtunud intsidente. Sarnane tulemus ilmnis ka Juvonen & Gross (2008) läbi viidud uuringus, mille andmetel vaid 10% internetis kiusatavatest noorukitest vanuses 12-17 aastat rääkis enda kogemustest täiskasvanule. Wigley & Clark (2000) leidsid et veerand 7-16 aastastest lastest, kes puutusid kokku internetis, millegi häirivaga, andsid teada enda vanematele. Kuna lastevanematel on raske olla teadlik laste internetikasutusest, siis on raske ka kaitsta neid internetis leiduvate ohtude ja riskide eest.

1.3 Uurimused vanemate interneti monitooringustrateegiatest

On leitud, et ühed levinumad võtted laste interneti kasutamise jälgimiseks oli vaadata, milliseid lehekülgi külastati ja „üle öla piilumine“ (Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2001). Kuigi uuringud näitavad, et tegelikult ei ole need meetodid efektiivsed selleks, et vähendada noorukite interneti kasutamisega seotuid riske (Mitchell et al., 2001). Teine uurimus on kinnitanud, et kogemuste jagamine ning tahtlik viibimine lapse juures tema interneti kasutamise ajal on efektiivne strateegia vähendamaks noorukite ja laste sattumist häirivate lehekülgedele ning vähendamaks ohtlikke situatsioone internetis (Cho & Cheon, 2005). Fleming et al (2006) tehtud uuringu kohaselt ei aita monitooringu tarkvara installimine kaasa soovimatute internetikogemuste vähendamisele.

Internetis ei käi mitte ainult lapsed ja noorukid, vaid ka nende vanemad. Näiteks Swedish Media Council (2005) oli leidnud, et pooled isadest ja kolmandik emadest kasutasid internetti iga päev või peaaegu iga päev. Eurobarameetri 2008. aasta uuring näitas, et kui lapsevanem oli ise internetikasutaja, siis kontrollis ta ka sagedamini lapse tegemisi arvutis (Eurobarameeter, 2008). See on ka loomulik, kuna iga aktiivne lapsevanemast internetikasutaja on teadlik paljudest riskidest, mis on internetis olemas. Uuring näitas, et enamik vanematest seadis internetikasutuse kohta reegleid ning monitoorivad laste käimisi internetis (65% vanematest) kontrollides brauseri ajalugu ja kontrollides järjehoidjaid arvutis (Lenhard & Madden, 2007). Lenhard & Madden (2007) läbi viidud uuringus leiti, et 68% vanematest oli seadnud reegleid interneti kasutamise kohta.

Paljud lapsevanemad kasutasid filtreerivat või blokeerivat tarkvara selleks, et lapsed ei satuks interneti kasutamise ajal keelatud materjalidele ligi. Ameerikas läbi viidud uuringus teatas 54% 12-17 aastaste laste vanematest, et oli paigaldanud filtreeriva tarkvara (Lenhart, 2005). Teises Ameerikas läbi viidud uuringus, kus küsiti filtreeriva tarkvara olemasolu kohta lastelt vanuses 14-19 aastat, teatas 25% lastest, et nende arvutile oli tarkvara paigaldatud (Rideout, Roberts, Foehr, 2005). Ameerikas tehtud uuringu kohaselt oli 53% vanematest kinnitanud, et nende kodus oleval arvutil oli olemas blokeeriv tarkvara, mis takistas ligipääsu kindlatele internetilehekülgedele (Lenhard & Madden, 2007). Seda olid kinnitanud ka lapsed. 50% lastest vanuses 12-17 aastat, kes kasutasid arvutit kodus, ütlesid, et nende arvutile oli paigaldatud blokeeriv tarkvara (Lenhard & Madden, 2007).

On leitud, et lapsevanema ja lapse omavaheline suhe on seotud interneti kasutamisega. Ehk juhul, kui lapsevanema suhe oli kehv lapsega ja omavahel suheldakse vähe, siis oli lapsel probleemne internetikasutamine (Mesch, 2003). Uuring on kinnitanud, et vanemate piisav monitooring hoiab ära noorte vanuses 16-19 laste internetisõltuvuse (Lin, Lin & Wu, 2009).

Samuti on leidnud mitmed empiirilised uuringud seose vanemate monitooringu ja lapse kohanemise vahel. Näiteks on tulemused toetanud väidet, et mida rohkem vanemad kontrollisid laste tegevusi, seda väiksem oli antisotsiaalne käitumine lapsel (Dishion & McMahon, 1988; Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984; Snyder, Dishion, & Patterson, 1986). Kahjuks ei ole eelnevalt loetletud uuringud keskendunud internetitegevustele vaid laste tegevustele üldiselt. Interneti ja televisiooni monitooringule keskendunud uuringud oli näidanud, et kui vanemad kasutasid aktiivset monitooringut, siis oli väiksem tõenäosus, et 12-17 aastane laps sidus end riskantsete tegevustega (Livingstone & Helpster, 2008) ning vaatas internetis pornograafilise sisuga veebilehekülgi (Greenfield, 2004). Lisaks võib välja tuua uuringu, mille kohaselt oli soovitatav omada head avatud suhet enda lapsega. Lapsega tuleks suhelda seoses interneti kasutamisega ning seada reegleid koos selle asemel, et püüda monitoorida laste tegevust (Liau et al., 2005).

On oluline võrrelda vanemate ja laste hinnanguid vanemate poolt teostatavale monitooringule, kuna vanemad kipuvad enda järelvalvet pidama tegelikule suuremaks. Näiteks uuringu käigus leiti, et 61% vanematest ütlesid, et neil olid reeglid seoses internetikasutamisega, kuid vaid 38% teismelistest lastest kinnitasid, et sellised reeglid olid olemas (Wang et al., 2005). Lisaks on sama tendentsini jõudnud ka Lenhard (2005) uuring, mille järgi 62% vanematest ütlesid, et nad olid vaadanud, kus nende laps on internetis käinud, kui vaid 33% lastest vanuses 12-17 aastat ütlesid, et nad usuvad, et nende lapsevanem olid kontrollinud nende külastamisi internetis. Samas 2007. aastal 10-17 aastate seas läbi viidud uuringus toetasid 31% lastest nende vanemate väidet, et arvutile oli paigaldatud kindlaid internetilehekülgi blokeeriva tarkvara (Mitchell, Finkelhor, and Wolak's, 2003).

1.4 Antud uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Teemakohase kirjandusega tutvudes selgus, et vanemad muretsevad laste ohutuse pärast internetis, kuid lapsed ise on vähem mures kui nende vanemad (Livingstone, 2003; Lim et al. 2013). Kinnitust leidis ka tõsiasi, et vanemad sageli hindavad enda teadlikkust laste interneti kasutamisele kõrgemaks ning sageli ei teata, et laps on kokku puutunud internetis riskidega ((Livingstone & Bober, 2005; Swedish Media Council, 2005; Liau et al., 2008). Samuti on leitud, et lapsed vanuses 10-17 aastat ei kinnita vanemate endi hinnanguid seoses monitoorimisstrateegiate kasutamisega (Lenhard, 2005; Lenhard & Madden, 2007; Wang et al., 2005).

Antud töö eesmärk ongi võrrelda 7-klasside õpilaste ja nende vanemate hinnanguid interneti kasutamise teadlikkusele ja monitoorimisele.

Euroopas ning Aasias läbi viidud uuringud on leidnud, et vanemad ei ole sageli teadlikud sellest, mida nende laps internetis teeb ning kas laps puutub kokku internetis leiduvate riskidega (EU Kids Online, 2009; Liao et al., 2008). Võrgukeskkonnas seksipilte näinud laste vanematest 40% öelnud, et nende laps pole selliseid pilte näinud ja näiteks 52% seksisõnumeid saanud laste vanematest ütles, et nende laps pole midagi niisugust kogenud (EU Kids Online, 2009).

Sellest tulenevalt on püstitatud esimene hüpotees:

- Lastevanemate teadlikkus laste interneti kasutusest on madalam laste hinnangust enda interneti kasutusele.

Lapsevanemate järelvalve laste interneti kasutamisele on väga oluline, kuna kontrollimatu interneti kasutamine laste ja noorukite seas võib panna lapse riskisituatsioonidesse nagu näiteks võib laps saada küberkiusamise ohvriks, külastada tahtmatult pornograafilist sisu kandvaid lehekülgi või avaldada personaalset informatsiooni võõrastele (Lewin, Stanaland, & Miyazaki, 2008). 58% euroopa lapsevanematest on uuringu kohaselt lapse läheduses, kui laps internetti kasutab, kuid samas on öelnud 13% lastest, et nende vanemad ei kasuta mingeid interneti vahendamise strateegiaid (EU Kids Online, 2009). Uuringud, kus võrreldi lapse ja vanema vastuseid, on näidanud seda, et lapsed ei ole vanemate väiteid interneti monitoorimise kohta toetanud (Lenhard, 2005; Wang et al., 2005).

Sellest tulenevalt on püstitatud teine hüpotees:

- Lastevanemate hinnang internetikasutuse monitoorimisele on kõrgem võrreldes laste endi hinnanguga.

2. Uurimus interneti kasutamise teadlikkusele ja monitooringust

2.1 Uurimuse metoodika

Käesolevas uurimuses kasutati eesmärgi saavutamiseks ning hüpoteeside kontrollimiseks kvantitatiivset uurimismeetodit. Autor soovis uurida 7. klassi õpilaste vanemate on teadlikkust lapse interneti kasutamisele ning võrrelda vanemate ja laste hinnanguid teostatavale interneti monitooringule. Uuriija valis nimetatud uurimismeetodi, kuna soovis saada statistiliselt usaldusväärseid arvulisi andmeid selleks, et kontrollida hüpoteese ning teha järeldusi.

2.1.1 Valim

Uurimistöö valimi aluseks võeti Tartu linna kodulehelt Tartu koolide nimekiri, mille alusel valiti juhuslikult kaks kooli. Uuritavaks piirkonnaks valiti Tartu, kuna uurimuse

teostamise ajal elas ja töötas autor nimetatud linnas. Uurimuses osalesid Tartu kahe kooli 7.klassi õpilased ja nende vanemad. Kõik vastajad olid pärit Tartu linnast. Vastajate seas oli kokku 36 last. Õpilastest oli 21 poissi (58%) ja 15 tüdrukut (42%). Kokku vastas ankeedile 39 lapsevanemat, neist kõik olid naissoost. Õpilased olid vanuses 13-14 eluaastat (keskmine vanus 13 eluaastat) ning vanemad vanuses 36-49 eluaastat (keskmine vanus 39,35 eluaastat, standardhälve 3,42). 24 lapsevanemat ehk 62% on kõrgharidusega ning 15 (38%) on kesk- või kutseharidusega. Vanemate ankeete sai seostada laste omaga 34l juhul. Uurimistöö tulemuste analüüsimisel kasutas autor ainult nende 34 paari vastajate andmeid, keda sai omavahel seostada.

2.1.2 Uurimisinstrument

Uurimuse läbiviimiseks kasutati töö autori poolt koostatud kahte ankeeti. Üks ankeet oli mõeldud õpilastele täitmiseks ning teine õpilaste vanematele täitmiseks. Mõlemad ankeedid olid koostatud kasutades www.ankeet.ee keskkonda.

Õpilastele ja vanematele mõeldud ankeete koostas uurija toetudes Liao et al., (2008) uuringule. Nimetatud uuringus kasutatud küsimustest võttis autor enda õpilaste ankeeti küsimused nr 1, 4, 8 ning vanemate ankeeti küsimused nr 1, 2, 7, 11. Ankeedi jaoks kohandas autor õpilaste küsimusi nr 3 ning vanemate ankeedi küsimusi nr 6. Kohandamine sisaldas nimetatud küsimuste täiendamist. Õpilaste küsimuse nr 3 (vanemate küsimuse nr 6) kohandamisel toetus autor lisaks veel *online*-riskide liigitusele vastavalt Livingstone & Haddon (2009) liigitusele: kommertslik, agressiivne, seksuaalne ning väärtushinnanguline. Ülejäänud küsimused õpilastel (nr: 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12) ja vanematel (nr: 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12-15) koostas töö autor ise. Koostatud õpilasteankeet on ära toodud lisas 1 ja lisas 2 on ära toodud vanemate ankeet.

Töö valiidsuse tagamiseks kasutas uurimistöö autor juhendaja abi ning viis läbi ühe pilootuuringu 14. aastase poisi ning tema emaga. Pilootuuringu tulemusena ei muudetud ankeete.

Õpilaste ankeet koosnes kolmest plokist:

- 1) taustandmed (küsimused 1, 2, 10-12);
- 2) hinnang interneti teadlikkusele (3- 5) (Cronbach'i alpha 0,67);
- 3) hinnang interneti monitooringule (6- 9) (Cronbach'i alpha 0,85).

Vanemate ankeet koosnes kolmest plokist:

- 1) taustandmed (küsimused 1-5, 13-15);
- 2) hinnang interneti teadlikkusele (küsimused 6- 8)(Cronbach'i alpha 0,65);

3) hinnang interneti monitooringule (küsimused 9- 12) (Cronbach'i alpha 0,65).

2.1.3 Uurimisprotseduur

Autor küsis küsitluse läbiviimiseks luba kooli direktorilt ning seejärel valitud 7. klassis klassijuhatajatelt. Klassijuhatajad soovisid tutvuda eelnevalt ankeedi küsimustega selleks, et kontrollida ankeedi anonüümsust. Autor otsustas läbi viia küsitlust interneti vahendusel, kuna klassijuhatajad ei soovinud tunni ajast küsitlust läbi viia. Mõlema klassi klassijuhatajad saatsid lapsevanematele teate e-kirja teel, et selline uuring on toimumas. Kokku jagas autor laiali 100 infolehte (50. õpilasele ja 50. lapsevanemale), millel oli kirjas uurimuse teema, link küsimustikule ning ankeedi kood. Vastajad said infot uuringu teema kohta ning lingi, mille abil ankeet täita. Ankeedi kood oli mõeldud selleks, et hiljem ühendada laps ja tema vanem. Andmete kogumine toimus märtsis 2014. Vajaliku aadressiga paberilehed jagati märtsi esimestel päevadel ning vastajatel oli aega täitmiseks kaks nädalat. Anonüümsuse tagamiseks ei küsitud ankeedis isiklike andmeid ning töös ei avalikustatud osalenud koolide nimesid. Probleemide või küsimuste tekkimise korral oli võimalik kontakteeruda autoriga e-kirja teel.

Kogutud andmeid sisestati Microsoft Office Excel 2010 programmi. Uurimisandmete töötlemiseks sisestati andmeid andmetöötlusprogrammi IBM SPSS Statistics versioon 21. Kirjeldamaks tulemusi leiti mediaane ja protsente. Interneti kasutamise teadlikkust puudutava hüpoteesi kontrollimiseks võrreldi üksikküsimuste tulemusi. Monitooringut puudutavat hüpoteesi kontrollimiseks võeti kokku interneti monitooringu küsimused. Arvutati uued koondtunnused arvutades vastavate üksikküsimuste (õpilaste ankeedis küsimused nr 6, 8, 9 ja vanemate ankeedis küsimused nr 9, 11, 12) mediaanid ning võrreldi omavahel koondtunnuseid. Mõlema hüpoteesi kontrollimiseks kasutati Wilcoxon Signed Rank Testi. Tabeleid tehti kasutades programmi Microsoft Excel 2010.

2.2 Tulemused

2.2.1 Arvuti ja interneti kasutamine vastajate poolt

Uurimuses osalenud 34st vastanud lapsevanemast 17-l (50%) vanema hinnangul kasutatakse ise internetti meelelahutuslikel eesmärkidel 2-3 korda nädalas. 29%-l (10) lapsevanema hinnangul kasutatakse internetti 4-6 korda nädalas ning 7-l (21%) hinnangul igapäevaselt. Enamus, 20, vastanutest lastest kasutab internetti meelelahutuslikel eesmärkidel hinnanguliselt igapäevaselt (59%). 6 õpilast ehk 17,5% vastasid, et kasutavad hinnanguliselt internetti 4-6 korda nädalas meelelahutuslikel eesmärkidel ning sama palju õpilasi vastas, et kasutavad internetti 2-3 korda nädalas. 6% ehk 2 õpilast kasutab enda hinnangul internetti

meelelahutuseks vaid 1 kord nädalas. Võrreldes lapsevanemate ja laste interneti kasutamist ilmnes, et laste ja nende vanemate hinnangute interneti kasutamise sageduses osas oli statistiliselt oluline erinevus (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-2,54$; $p<0.05$). Õpilased hindasid enda interneti kasutamise sagedust kõrgemaks kui vanemad enda interneti kasutamise sagedust.

Enamus vastanud õpilastest vastas, et kasutavad internetti pihuarvutis või mobiiltelefonis iga päev (41%). 12% vastanutest kasutab internetti pihuarvutis või mobiiltelefonis 4-6 korda nädalas ning sama palju vastajatest 1 kord nädalas. 17,5% vastanutest vastasid, et käivad vähem kui kord nädalas ning sama suur hulk käib 2-3 korda nädalas.

Uuringus selgus, et 41% vastanud lastel on isiklik arvuti ja 59% lastest on üldkasutatav arvuti. Arvuti, mida laps kasutab, asub lapse magamistoas 62% küsitletutel. Elutoas on arvuti 23% lastest, vanemate toas 6% ning 9% lastest saavad kasutada arvutit, kas arvutitoas või igal pool kodus, kuna neil on pihuarvuti.

2.2.2 Hinnangud interneti kasutamise teadlikkusele

Uurimuses osalenud 34st õpilasest 20 (59%) lapse hinnangul külastatakse internetti meelelahutuslikel eesmärkidel igapäevaselt. Uurimuses osalenud 34st vanematest 14 hindasid enda lapse interneti külastamist meelelahutuslikel eesmärkidel igapäevaseks. Laste ja vanemate hinnangute protsendiline jaotus on välja toodud tabelis number 1.

Tabel 1. Laste hinnang interneti kasutamissagedusele ja vanemate hinnang laste interneti kasutamise sagedusele

	Laste protsent	Vanemate protsent
Hinnang interneti kasutamise sagedusele		
Vähem kui kord nädalas	0%	0%
Üks kord nädalas	6%	3%
2-3 korda nädalas	17,5%	12%
4-6 korda nädalas	17,5%	44%
Igapäevaselt	59%	41%

Laste hinnangud interneti kasutamise sagedusse ja vanemate hinnangud laste interneti kasutamise sagedusse ei olnud statistiliselt olulise erinevusega (Wilcoxon Signed Rank Test

$Z=-1,13$; $p>0,05$). Selgus, et õpilaste hinnangud interneti külastamise sagedusele ja vanemate hinnangud laste interneti kasutamise sagedusele 27 (79%) juhtudest ühtisid. Vanemate hinnangute võrdlus laste hinnanguga seoses laste interneti kasutamise sagedusele on välja toodud tabelis number 2.

Tabel 2. Vanemate ja laste hinnangute võrdlus laste interneti kasutamise sagedusele

Laste hinnangud kasutamise sagedusele	vanemate hinnang kasutamise sagedusele	
	kuni 3 korda nädalas	4-7 korda nädalas
Kuni 3 korda nädalas	9%	15%
4-7 korda nädalas	6%	70%

Laste hinnangud interneti kasutamise sagedusse pihuarvutis või telefonis ja vanemate hinnangud laste interneti kasutamise sagedusse pihuarvutis või telefonis ei olnud statistiliselt olulise erinevusega (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=0,00$; $p>0,05$). Uurides laste interneti külastamist pihuarvuti ja mobiiltelefoni abil selgus, et 76% (26) lapsevanemate hinnangutest vastas lapse hinnanguga külastamise sagedusele. Laste ja vanemate hinnangute võrdlus lapse interneti kasutamise sagedusele pihuarvutis või mobiiltelefonis on välja toodud tabelis number 3.

Tabel 3. Laste ja vanemate hinnangute võrdlus laste interneti kasutamise sagedusele pihuarvutis/telefonis

Laste hinnangud kasutamise sagedusele	vanemate hinnang kasutamise sagedusele	
	kuni 3 korda nädalas	4-7 korda nädalas
Kuni 3 korda nädalas	38%	12%
4-7 korda nädalas	12%	38%

Selgus, et ei ole statistiliselt olulist erinevust laste ja nende vanemate hinnangutes seoses avalike *blogi*'de külastamisega ning potentsiaalse kahjuliku veebisisuga lehekülgede külastamise sagedusega (Wilcoxon Signed Rank Testiga vastavalt $Z=-1,00$; $p>0,05$; $Z=-1,60$; $p>0,05$). Statistiliselt oluliselt kõrgem hinnang oli vanematel võrreldes laste hinnangutega seoses reklaami ja *spam*'e sisaldavate lehekülgede külastamise sagedusega (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-2,52$; $p<0,05$). Vanemate hinnang oli statistiliselt oluliselt madalam võrreldes laste hinnanguga seoses foorumite, *chat*'i ja suhtlusportaalide külastamise sagedusega, pornograafilise või seksuaalse sisuga lehekülgede ning vägivaldse alatooniga lehekülgede külastamise sagedusega (Wilcoxon Signed Rank Testiga vastavalt $Z=-4,15$; $p<0,01$; $Z=-3,50$;

$p < 0,01$; $Z = -2,45$; $p < 0,05$). Tulemustes selgus, et kõige enam hindasid vanemad lapse külastust madalamaks suhtlusportaalide, foorumite ja pornograafilise või seksuaalse alatooniga lehekülgede puhul. Tulemused laste ja vanemate hinnangute võrdluse kohta seoses lapse külastavate lehekülgede sagedusega on välja toodud tabelis number 4.

Tabel nr 4. Laste ja vanemate hinnangute võrdlus seoses lapse külastavate lehekülgede sagedusega.

Laste hinnangud kasutamise sagedusele	Vanemate hinnang kasutamise sagedusele	
	Harv	Sage
Foorumid, <i>chat</i> , suhtlusportaalid		
Harv	6%	3%
Sage	59%	32%
Avalikud blogid		
Harv	55%	9%
Sage	18%	18%
Reklaame, <i>spam</i> 'e sisaldavad leheküljed		
Harv	35%	44%
Sage	12%	9%
Potentsiaalse kahjuliku veebisisuga leheküljed		
Harv	53%	12%
Sage	29%	6%
Pornograafilise/seksuaalse alatooniga leheküljed		
Harv	50%	3%
Sage	44%	3%
Vägivaldse alatooniga leheküljed		
Harv	82%	0%
Sage	18%	0%

Märkus. Harv (mitte kunagi/üksikud korrad), sage (mitmed korrad/peaaegu iga päev).

Uuringus selgus, et kõigist vastanutest lastest nelja last on interneti vahendusel kiusatud. Selgus, et kolm lapsevanemat, kelle last on kiusatud internetis, ei olnud sellest teadlikud ning

nende hinnangutel ei ole nende last internetis kiusatud. Ühe kiusamist kogenud lapse vanem oli teadlik, et selline juhtum oli aset leidnud. Laste hinnangutel seoses kiusamisega ning vanemate hinnangutel seoses kiusamisega ei olnud statistilist olulisust (Wilcoxon Signed Rank Testiga vastavalt $Z=-1,73$; $p>0,05$).

Uurides seda, kas õpilane on kohtunud silmast silma inimesega, kellega tutvus internetis, selgus, et 20% vastanutest on kohtunud reaalses elus inimesega, kellega esmalt kohtuti virtuaalmaailmas. 9% vastanutest arvavad, et kindlasti teeksid seda ning 26% arvavad, et nad pigem kohtuksid inimesega, kellega tutvusid interneti vahendusel. Vastukaaluks on 21% lastest olnud kindel, et nad ei kohtuks silmast silma inimesega, kellega tutvusid algselt internetis.

Ankeete analüüsides selgus, et 57% vanematest, kelle laps oli kohtunud silmast silma inimesega, kellega algselt tutvus internetis, vastasid, et nende laps ei ole nii teinud. Üks lapsevanem teadis kindlalt, et tema laps on kohtunud reaalses elus inimesega, kellega tutvus internetis. Selgus, et laste hinnang seoses kohtumisega inimesega, kellega tutvuti internetis oli kõrgem võrreldes vanemate hinnanguga (Wilcoxon Signed Rank Testiga vastavalt $Z=-3,21$; $p<0,01$).

2.2.3. Hinnangud interneti kasutamise monitooringule

Uuringus selgus, et 59% (20) õpilastest väitis, et interneti kasutamist puudutavaid reegleid kodus kehtestatud ei ole. Samas, kui vanematest 76% (26) kinnitasid, et kodus kehtivad interneti kasutamise seoses reeglid.

Laste hinnangud interneti kasutamise reeglite olemasolu kohta ja vanemate hinnangud interneti kasutamise reeglite olemasolu kohta olid statistiliselt olulise erinevusega (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-2,68$; $p<0,05$). Vanemate hinnangud seoses reeglite olemasoluga olid kõrgemad kui laste hinnangud interneti kasutamist puudutavate reeglite olemasolule.

Uuringus selgus, et 47% juhtudest ei kinnita lapsed vanema väidet selle kohta, et kodus on interneti kasutamise reeglid. Tabelis number 5 on välja toodud täpsemalt laste ja vanemate hinnangute võrdlused interneti kasutamise reeglite olemasolule.

Tabel 5. Laste ja vanemate hinnangute võrdlus interneti kasutamise reeglite olemasolule

	Vanemate hinnang	
	Reeglid on	Reegleid ei ole
Laste hinnangul reeglid on	29%	12%
Laste hinnangul reegleid ei ole	47%	12%

Kõige levinum interneti kasutamist puudutav reegel, mida nimetasid kõik õpilased (14 ehk 100%) ja enamik vanemaid (20 ehk 77%) oli aeg ehk kehtestatud oli kindel ajaline limiit, kui kaua võis internetis aega veeta. Õpilaste seas oli mainitud ka reeglit, et enne peab olema õpitud ning seda väitsid 43% (6) reeglite olemasolu kinnitanud lastest. Huvitav on see, et ainult 2 (8%) vanemat mainisid sellise reegli olemasolu. Lisaks eelnimetatud reeglitele oli kirja pandud reegel, et ei tohi alla laadida tundmatuid faile, külastada keelatud lehekülgi ning avaldada isiklikku informatsiooni. Kokku 3 vastajat (2 vanemat ja 1 laps) mainisid, et interneti kasutamist võidakse keelata karistuseks ebasobiliku käitumise eest.

Tulemuses selgus, et 47% lastest vastasid, et nende vanemad ei kontrolli ega piira kunagi nende interneti kasutamist. 38% lastest vastas, et vanem piirab või kontrollib interneti kasutamist vähem kui pooltel kordadel. Vaid 6% lastest arvasid, et nende vanemad kontrollivad või piiravad nende interneti kasutamist iga kord kui ollakse internetis. Vaadates vanemate vastuseid, siis selgus, et mitte ükski vanem ei kontrolli ega piira iga kord enda lapse interneti kasutamist. Enim vanemaid vastas, et kontrollivad või piiravad enda laste interneti kasutamist vähem kui pooltel kordadel (41%). 32% vanematest teeb seda umbes pooltel kordadel ning 9% vanematest tunnistas, et ei piira ega kontrolli enda lapse interneti kasutamist mitte kunagi.

Lastevanemate hinnang interneti kasutamise kontrollimisele ja piiramisele oli statistiliselt oluliselt erinev võrreldes laste hinnanguga interneti kasutamise kontrollimisele ja piiramisele (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-3,15$; $p<0,01$). Vanemate hinnangud seoses lapse interneti kasutamise piiramise ja kontrollimisega olid kõrgemad kui laste hinnangud. Täpsemad tulemused laste ja vanemate hinnangute võrdlusest seoses lapse interneti kasutamise kontrollimise ja piiramisega on välja toodud tabelis number 6.

Tabel 6. Laste ja vanemate hinnangute võrdlus seoses lapse interneti kasutamise kontrollimise ja piiramisega.

Vanemate hinnang lapse interneti kasutamise kontrollimisele/piiramisele		
Laste hinnang vanemate kontrollimise/piiramisele	Harv	Sage
Harv	41%	44%
Sage	6%	9%

Märkus. Harv (mitte kunagi/vähem kui pooled korrad), sage (pooled korrad/enam kui pooltel kordadel/ iga kord).

Kõige levinum monitooringustrateegia vanemate seas oli „üle õla piilumine“ ning ohtude selgitamine, mida vanemad kasutasid enam kui pooltel kordade, mil laps internetis. 50% (17) vanematest väitsid, et viibivad tahtlikult lapse läheduses umbes pooltel kordadel, kui laps internetti kasutab. Kõige vähem levinumad võtted olid *brauser*’i ja *bookmarks*’ kontrollimine ning samuti oli harv kui vanemad said mingisugust informatsiooni kogemustest lastelt endilt. Mitte ükski lapsevanem ei kasuta monitooringul filtreerivat tarkvara, kuigi 6 (18%) last arvasid, et seda kasutatakse.

Selgus, et statistiliselt oluliselt kõrgem hinnang oli vanematel võrreldes laste hinnangutega seoses tahtliku läheduses viibimisega (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-3,77$; $p<0,01$), *brauser*’i ajaloo kontrollimisega (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-2,14$; $p<0,05$), *bookmarks*’ kontrollimisega (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-3,16$; $p<0,01$), „üle õla piilumisega“ (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-4,36$; $p<0,01$) ning ohtude selgitamise strateegia kasutamise sagedusega (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-3,58$; $p<0,01$). Võrreldes laste ja vanemate hinnanguid selgus, et kõige enam olid vanemad hinnanud kõrgemaks „üle õla piilumise“ kui monitooringustrateegia (56%). Laste ja vanemate hinnangute võrdlus seoses monitooringustrateegiate kasutamise sagedusega on välja toodud tabelis number 7.

Tabel 7. Laste ja vanemate hinnangute võrdlus seoses monitooringustrateegiate kasutamise sagedusega

Lapse hinnang monitooringustrategia kasutamise sagedusele	Lapsevanema hinnang monitooringustrategia kasutamise sagedusele	
	Harv	Sage
Tahtlik lapse läheduses viibimine interneti kasutamise ajal		
Harv	35%	50%
Sage	3%	12%
<i>Brauser'i</i> ajaloo kontrollimine		
Harv	50%	32%
Sage	9%	9%
<i>Bookmarks'</i> kontrollimine		
Harv	59%	29%
Sage	0%	12%
„Üle öla piilumine“		
Harv	26%	56%
Sage	0%	18%
Ohtude selgitamine lapsele		
Harv	9%	53%
Sage	6%	32%
Laps on avaldanud informatsiooni		
Harv	62%	20%
Sage	6%	12%

Märkus. Harv (mitte kunagi/vähem kui pooltel kordadel), sage (umbes pooltel kordadel ja enam).

Võrreldes laste ja vanemate hinnanguid seoses lapse informatsiooni avaldamisega vanemale ei olnud statistilist olulist erinevust (Wilcoxon Signed Rank Test $Z=-1,67$; $p>0,05$). Koondtunnuste võrdlemisel selgus, et lastevanemate hinnang interneti kasutuse monitoorimisele on kõrgem võrreldes laste endi hinnanguga vanemate monitoorimisele (Wilcoxon Signed Rank Testiga vastavalt $Z=-2,12$; $p<0,05$).

2.3 Arutelu

Uurimuses oli püstitatud kaks hüpoteesi. Esimeseks hüpoteesiks oli, et lastevanemate teadlikkus laste interneti kasutusest on madalam laste hinnangust enda interneti kasutusele. See hüpotees leidis osaliselt kinnitust. Vanemate hinnang oli kõrgem võrreldes laste hinnanguga seoses foorumite, *chat*'i ja suhtlusportaalide külastamise sagedusega, pornograafilise või seksuaalse sisuga lehekülgede ning vägivaldse alatooniga lehekülgede külastamise sagedusega ning seoses kohtumisega inimesega, kellega tutvuti esmalt internetis. Kuid samas ei olnud lapsevanemate hinnangute ja laste hinnangute vahel statistiliselt olulist erinevust interneti kasutamise sageduste osas ning näiteks *blog*'ide külastamise sageduste osas.

Antud töös selgus et lapsevanemate ja laste hinnangutel seoses interneti kasutamise sagedusega ei olnud statistilist olulist erinevust. Seda saab põhjendada sellega, et kõige levinum interneti kasutamise koht on kodu (National Internet Development Agency of Korea, 2004; Rideout et al., 2005) ja sellest tulenevalt võivad vanemad teada, kui kaua nende laps internetis on. Töö tulemused sarnanesid mõningate tulemuste osas ka eelnevalt läbi viidud uuringute tulemustega. Läbi viidud uuringutes (EU Kids Online, 2009; Livingstone & Bober, 2005; Swedish Media Council, 2005) ning antud uuringus selgus, et vanemad tihtipeale, ei ole teadlikud, et nende laps külastas pornograafilise sisuga lehekülgi. Samuti kinnitas antud uurimus sarnaselt eelnevale uuringule (Liau et al., 2008), et vanemad ei olnud sageli teadlikud sellest, et nende laps oli kohtunud näost näkku inimesega, kellega tutvuti esmalt internetis. Uuringus selgus, et nelja last oli kiusatud interneti vahendusel ning vaid 1 nende laste vanematest oli sellest teadlik. Kuna uuringus selgus ka see, et lapsed ei avalda tihtipeale informatsiooni seoses internetis kogetuga, siis on loomulik, et vanemad ei ole teadlikud juhtunud intsidentidest, ka kiusamisest.

Uurimuse teiseks hüpoteesiks oli, et lastevanemate hinnang internetikasutuse monitoorimisele on kõrgem võrreldes laste enda hinnanguga. See hüpotees leidis kinnitust. Selgus, et ilmnis statistiliselt oluline erinevus vanemate hinnangute ning laste hinnangute vahel seoses monitooringu teostamise sagedusega, monitooringustrateegiate kasutamise sagedusega ning reeglite olemasolu hinnangutega. Vanemad hindasid enda järelvalvet kõrgemaks kui lapsed. Võrreldes eelnevalt läbiviidud uuringutega olid autori läbi viidud uuringu tulemused sarnased. Vanemad ütlesid, et olid kehtestatud reeglid seoses interneti kasutamisega, kuid lapsed sageli ei kinnitanud seda väidet (Wang et al., 2005). Sarnane tulemus oli autoril ka Lenhard (2005) uuringuga, mille järgi lapsed ei kinnitanud vanemate väiteid seoses külastatud lehekülgede kontrollimisega.

Uuringus selgus, et lapsevanemate järelevalve seoses laste interneti kasutamisega on madal ning seda saab põhjendada ka sellega, et 62% lastest saab kasutada internetti privaatset enda toas. Samuti oli uuringus selgunud, et interneti kasutamine mobiiltelefoni ja pihuarvutites on sage see tähendab aga seda, et lastel on võimalus kasutada internetti privaatset, kuna mobiiltelefoniga ja pihuarvutiga saab internetti külastada erinevates asukohtades olles.

Bakalaureusetöö annab esmase ülevaate 7. klassi õpilaste ja nende vanemate hinnangute kohta lapse interneti kasutamise teadlikkusele ja lapse interneti kasutamise monitooringule. Uurimistöö tulemustest võiks tulevikus kasu olla uurijatel, kes antud teemat tulevikus käsitlevad. Töö annab ülevaate aspektidest, mida täpsemalt uurida võiks. Bakalaureusetöö tulemustest võiks kasu olla lapsevanematele, kes saavad ülevaate antud teemadest ning saavad analüüsida paremini enda teadlikkust ning monitooringu teostamist enda lapse interneti kasutamise osas. Lapsevanemad võiksid rohkem pöörata tähelepanu erinevatele lehekülgedele, mida lapsed külastavad selleks, et tagada ohutus. Seetõttu võiks lapse kasutatav arvuti paikneda elutoas mitte lapse magamistoas. Samuti võiksid lapsevanemad ja lapsed kokku leppida interneti kasutamise reeglid ning püüda luua usaldusväärne suhe selleks, et laps julgeks jagada enda kogemusi lapsevanemaga. Saadud tulemustest saaksid lapsevanemad õppida kitsaskohtadest ning parandada enda teadlikkust lapse interneti kasutamise osas ning monitooringu osas.

Bakalaureusetöös ilmnas mitmeid piiranguid. Esiteks võib pidada piiranguks valimi väiksust ning seda, et mõlemad koolid olid Tartust. Seepärast ei saa teha lõplikke järeldusi ja üldistusi vanemate teadlikkusele ja monitoorimisele Eesti kohta. Töö piiranguks võib lugeda ka autori vähest kogemust uurimistöö läbiviimisel ning instrumendi mõnede plokkide madalat reliaablust. Ankeedi madalat reliaablust üheks põhjuseks võib pidada küsimuste plokkide väike küsimuste arv.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli võrrelda 7-klasside õpilaste ja nende vanemate hinnanguid interneti kasutamise teadlikkusele ja monitoorimisele. Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi 2014 aasta märtsis kahe Tartu kooli 7. klassi õpilaste ja nende vanemate seas uurimus. Mõõtevahendina kasutati kahte ankeeti, millest üks ankeet oli mõeldud lastele täitmiseks ja teine vanematele vastamiseks. Ankeedid koostas autor ise toetudes Liao, Khoo & Ang, (2008) uuringule. Ankeedile vastas kokku 36 last ning 39 lapsevanemat. Õpilastest oli 21 poissi (58%) ja 15 tüdrukut (42%). Kõik lapsevanemad olid naissoost.

Uurimustulemused näitasid, et lapsevanemate teadlikkus laste interneti kasutamise kohta on hea, kuigi vanemad ei olnud sageli teadlikud sellest, et nende laps oli kohtunud näost näkku inimesega, kellega tutvuti esmalt internetis ning et nende laps külastas pornograafilise sisuga lehekülgi. Selgus, et laste hinnangud interneti külastamise sagedusele ja vanemate hinnangud laste interneti kasutamise sagedusele 27 (79%) juhtudest ühtisid. Kõige enam hindasid vanemad lapse külastust madalamaks suhtlusportaalide, foorumite ja pornograafilise või seksuaalse alatooniga lehekülgede puhul. Kõigist vastanutest lastest nelja last (12%) oldi interneti vahendusel kiusatud. Selgus, et kolm lapsevanemat, kelle last on kiusatud internetis, ei olnud sellest teadlikud ning nende hinnangutel ei ole nende last internetis kiusatud. Uurimus leidis, et lastevanemate hinnang internetikasutuse monitoorimisele on kõrgem võrreldes laste endi hinnanguga. Tulemuses selgus, et 47% lastest vastasid, et nende vanemad ei kontrolli ega piira kunagi nende interneti kasutamist, vaid 9% vanematest tunnistas, et ei piira ega kontrolli kunagi laste interneti kasutamist. Kõige levinum monitooringustrateegia vanemate seas oli „üle õla piilumine“ ning ohtude selgitamine, mida vanemad kasutasid enam kui pooltel kordadel, mil laps internetis. Mitte ükski lapsevanem ei kasuta monitooringul filtreerivat tarkvara, kuigi 6 (18%) last arvasid, et seda kasutatakse.

Arvestades seda, et arvuti on noorukite elus tähtsal kohal ning internetti kasutatakse tihti, siis tuleks kindlasti veel uurida vanemate teadlikkust ning monitoorimist ja monitoorimisstrateegiate kasutamist. On oluline uurida ka nooremaid kui 7. klassi õpilasi ning võrrelda tulemusi erineva vanusega laste puhul. Edaspidi võiks uurida vanemate teadlikkust ja monitoorimist suurema valimi põhjal selleks, et saaks teha üldistusi tervele Eestile.

Summary

Estimates on the awareness of Internet usage and its monitoring among the 7th grade students and their parents

The goal of the BA thesis is to compare the estimates of 7th grade pupils and that of their parents on the awareness and the monitoring of Internet usage. A research among the 7th grade pupils in two schools in Tartu and among their parents was carried out in March 2014. Two types of questionnaires were used – one for children and one for parents. The questionnaires were compiled by the author, on the basis the research of Liau et al. (2008). The questionnaire was filled out by 36 children, 21 of which were boys (58%) and 15 of which were girls (42%) and by 39 parents, all of whom were female.

The results showed that the parents' awareness of the children's Internet usage habits is good; even though, they were not often aware of the fact that their child had seen the people, who they had met online, face to face and that their child had also visited sites with pornographic content. It can be said that the estimates of children and parents about the Internet usage frequency correlated in 27 cases (79%). The parents estimated a low visiting rate for social networks, forums and sites with pornographic undertone. Out of all the children who participated in the survey, four (12%) were abused online. The parents of the three children were not aware of it and in their opinion their child had not been abused on the Internet.

It can be said that the parents' assessment on monitoring Internet usage is higher than that of the children. 47% of the children said that their parents never control or limit their usage of the Internet. Only 9% of the parents admitted that they never control or limit the Internet usage of their children. The most common monitoring tool among the parents was "peeking over the shoulder" and explaining the dangers. This was used in majority of times when the child used the Internet. None of the parents uses customised software to monitor the Internet usage, although 6 (18%) children thought that it was being used.

Taking into consideration that computer plays an important role in children's lives and that the Internet is often used, then further research on the parents' awareness, monitoring and using the monitoring strategies should be carried out. It would also be important to look into the habits of younger than 7th grade pupils and to compare the results between different ages. A larger case study among the parents could also be carried out in order to draw conclusions on the state level in Estonia.

Tänu sõnad

Töö autor tänab uurimuses osalenud koolide juhtkondi/klassijuhatajaid, kes andsid võimaluse oma klassis uurimusliku osa teostamiseks. Tänu sõnad lähevad ka lapsevanematele ja õpilastele, kes olid nõus uurimuses osalema.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

Kastutatud kirjandus

Australian Broadcasting Authority (2001) *The Internet at Home: A Report on Internet Use in the Home*. Sydney, Australia: Author.

BMRB (2001) 'YouthTGI', Spring. [URL:http://www.tgisurveys.com/internetreport/](http://www.tgisurveys.com/internetreport/)

Bumpus, M. F., Crouter, A.C., & McHale, S. M. (2001). Parental Autonomy Granting During Adolescence: Exploring Gender Differences in Context. *Developmental Psychology*, 37, 163-173.

Cernkovich, S.A., & Giordano, P.C. (1987). Family Relationships and Delinquency. *Criminology*, 24, 295-321.

Cho, S-H., & Cheon, H. J. (2005). Children's Exposure to Negative Internet Contact: Effects of Family Context. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49, 488-510.

Dishion, T.J., & McMahon, R.J. (1998). Parental Monitoring and the Prevention of Child and Adolescent Problem Behaviour: A Conceptual and Empirical Formulation. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 61-75.

EU Kids Online: Riskid ja turvalisus internetis: Euroopa laste vaatenurk peamiste tulemuste eestikeelne kokkuvõte (2009).

Ferguson, S. (2000). The wired teen. *Maclean's*, 113(22), 38-41.

Findahl, O. (2009). *Svenskarnas Internet [The Swedes and the Internet]*. Gävle, Sweden: World Internet Institute.

Flash Eurobarometer 248 (2008). *Towards a Safer User of the Internet for Children in the EU - a Parents' Perspective: Analytical Report*. The Gallup Organisation.

Fleming, M. J., Greentree, S., Cocotti-Muller, D., & Elias, K. A., (2006). Safety in Cyberspace: Adolescents' Safety and Exposure Online. *Youth & Society*, 38, 135-154.

Fletcher, A.C, Darling, N., & Steinberg, L. (1995). Parental Monitoring and Peer Influences on Adolescent Substance Use. In J. McCord (Ed.) *Coercion and Punishment in Long-term Perspectives* (p.259-271). New York: Cambridge University Press.

Greenfield, P.M. (2004). Inadvertent Exposure to Pornography on the Internet: Implications of Peer-to-peer File-sharing Networks for Child Development and Families. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25, 741-750.

Gross, E. F., (2004). Adolescent internet use: What we expect, what teens report. *Applied Developmental Psychology*, 25, 633-649.

Kalmus, V & Pruulmann- Vengerfeldt, P. (2009). Laste ja noorte internetikasutus- riskid ja võimalused. Infoühiskonna aastaraamat 2009. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium 2010. Tallinn: POS Print

Kerr, M & Stattin, H. (2000). What Parents Know, How They Know it, and Several Forms of Adolescent Adjustment: Further Support for a Reinterpretation of Monitoring. *Developmental Psychology* 2000, Vol. 36, No. 3, 366-380.

Khoo, A., Liau, A., & Tan, E. (2006). What Shall I Say to My Net-savvy Kids? Internet Safety Issues for Parents? Singapore: McGraw-Hill.

Lenhard, A. & Madden, M. (2007). Teens, Privacy & Online Social Networks: How Teens Manage Their Online Identities and Personal Information in the Age of MySpace. Washington, DC: Pew Internet & American Life Project.

Lenhart, A. (2005) Protecting teens online. Washington, DC: Pew Research Center

Lewin, M.O., Stanaland, A. & Miyazaki, A.D. (2008). Protecting Children's Privacy Online: How Parental Mediation Strategies Affect Website Safeguards Effectiveness. *Journal of Retailing*, 84(2), 205-217.

Liau, A, Khoo, A & Ang, P. (2008). Parental Awareness and Monitoring of Adolescent Internet Use, *Curr Psychol* (2008) 27:217-233

Lin, C; Lin, S. & Wu, C. (2009). The Effects of Parental Monitoring and Leisure Boredom on Adolescent's Internet Addiction. *Adolescence*, Vol. 44, No. 176, 993-1004.

Livingstone, 2003 Children's Use of the Internet: Reflectuons on the Emerging Research Agenda, *New Media & Society*, 5(2), 147-166

Livingstone, S & Haddon, L (2009). Kids Online: Opportunities and Risks for Children. Bristol: The Policy Press.

Livingstone, S., & Bober, M. (2004). UK Chindren Go Online: Survey in the Experiences of Young People and Their Parents. (www.children-go-online.net)

Livingstone, S., & Helpster, E.J. (2008). Parental Mediation of Children's Internet Use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581-599.

Mesch, G. S. (2003). The Family and the Internet: The Israel Case. *Social Science Quaterly*, 84(4), 1038-1050.

Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). The Exposure of Youth to Unwanted Sexual Material on the Internet: A National Survey of Risk, Impact, and Prevention. *Youth & Society*, 34(3), 330-358

Mitchell, K.J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2001). Risk factors for and impact of online sexual solicitation of youth. *JAMA*, 285, 3011-3014.

National Internet Development Agency of Korea (2004). A Survey on the Computer and Internet Usage. Seoul: NIDA

Patterson, G.R., & Stouthamer-Loeber, M. (1984). The Correlation of Family Managment Practices and Delinquency. *Child Development*, 55, 1299-1307. Pew Internet and American Life Project, 2001

Rideout, V; Roberts, D; Foehr, U (2005). Generation M: Media in the Lives of 8-18 Year-olds. Menlo Park, CA: Henry J. Kaiser Family Soundation.

Rosen, L.D, Cheever, N.A, Carrier, L.M (2008). The Association of Parenting Style and Child Age with Parental Limitation Setting and Adolescent MySpace Behaviour. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29, 459-471.

Snyder, J., Dishion, T.J., & Patterson, G.R (1986). Determinants and Consequences of Associating with Deviant Peers During Preadolescence and Adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 6, 29-43

Stahl, C., & Fritz, N. (2002). Internet Safety: Adolescents' Self-report: *Journal of Adolescents Health*, 31(1), 7-10.

Swedish Media Council, 2005. Young People and the Media 2005: Facts on Children's and Young People's Use and Experiences of the Media. Stockholm, Sweden.

Mägi, R, (Toim). (2006). TEA koolisõnastik. Võõrsõnad. Tallinn: TEA kirjastus.

Turow, J., & Nir, L. (2000). The Internet and the Family 2000: The View from Parents, the View from Kids. Philadelphia: University of Pennsylvania, Annenberg Public Policy Center.

Wang, R., Bianchi, S. M., & Raley, S. B. (2005). Teenagers' Internet Use and Family Rules: A Research Note. *Journal of Marriage and Family*, 67, 1249-1258.

Wigley, K & Clarke, B. (2000) Kids.net. London: National Opinion Poll.

Lisa 1. Ankeet õpilastele.

ANKEET INTERNETI KASUTAMISEST

Lugupeetud ankeedile vastaja!

Vastates järgnevatele küsimustele, võtate osa uurimusest, mille eesmärk on uurida hinnangud interneti kasutamise teadlikkusele ja monitoorimisele. Selleks, et võtta osa kirjeldatud uurimusest, palun vastata kõikidele küsimustele. Andmeid kasutatakse anonüümselt, vastaja isikut nimetamata. Uurimuse andmeid kasutatakse vaid teaduslikul eesmärgil ning üldistatud kujul. Täitmiseks kulub aega umbes 7 minutit.

1. Kui tihti kasutate internetti meelelahutuslikel eesmärkidel?
 - vähem kui kord nädalas
 - üks kord nädalas
 - 2-3 korda nädalas
 - 4-6 korda nädalas
 - igapäevaselt

2. Kui tihti kasutate internetti mobiiltelefonis või pihuarvutis?
 - vähem kui kord nädalas
 - üks kord nädalas
 - 2-3 korda nädalas
 - 4-6 korda nädalas
 - igapäevaselt

3. Kas Te olete külastanud nimetatud sisuga lehekülgi? Tõmba sobivaima variandi numbri ümber ring.

	Mitte kunagi- 1	Mõnel üksikul korral olen külastanud - 2	Olen mitmeid kordi külastanud- 3	Külastan peaaegu igapäevaselt - 4
--	--------------------	--	--	--

Foorumid, <i>chat</i> , suhtlusportaal	1	2	3	4
Avalikud <i>blog</i> 'id	1	2	3	4
Reklaami või <i>spam</i> 'e sisaldavad leheküljed	1	2	3	4
Potentsiaalse kahjuliku veebisisuga lehekülg (nt rassistliku sisuga, narkootilise aineid, anoreksiat vms propageerivad leheküljed)	1	2	3	4
Pornograafilise/seksuaalse alatooniga leheküljed	1	2	3	4
Vägivaldse alatooniga leheküljed	1	2	3	4

4. Tutvudes inimesega internetis, kas kohtuksite temaga silmast silma?

- olen kohtunud
- kindlasti
- pigem jah
- ei oska öelda
- pigem ei
- kindlasti mitte

5. Kas Teid on kiusatud interneti vahendusel?

- jah
- ei

6. Kas Teie peres on kehtestatud lastele interneti kasutamist puudutavaid reegleid?

- jah
- ei

(Kui vastasite küsimusele nr 6 eitavalt, palun vastata küsimusele nr 8)

7. Nimetage 3 Teie interneti kasutamist puudutavat reeglit Teie peres.

-
-
-

8. Palun märkida kas Teie vanem/vanemad kasutavad/on kasutanud nimetatud võtteid kontrollimaks Teie interneti kasutamist. Tõmba sobivaima variandi numbrit ümber ring.

	Mitte kunagi- 1	Vähem , kui pooltel kordadel, kui olen internetis - 2	Umbes poolte kordadel, kui olen internetis - 3	Enam kui pooltel kordadel, kui olen internetis - 4	Iga kord, kui olen internetis - 5
vanem viibib tahtlikult läheduses viibimine ajal, mil kasutate internetti	1	2	3	4	5
vanem kontrollib <i>brauser'i</i> ajalugu	1	2	3	4	5
Vanem kontrollib <i>bookmarks'</i>	1	2	3	4	5
vanem „piilub üle õla“	1	2	3	4	5
vanemad on	1	2	3	4	5

Teile selgitanud internetis leiduvate ohte					
olete avaldanud infot interneti kogemustest vanemale	1	2	3	4	5
arvutile on paigaldatud filtreeriv tarkvara	1	2	3	4	5

9. Kui sageli vanemad kontrollivad või piiravad Teie internetikasutust?

- mitte kunagi
- vähem , kui pooltel kordadel, kui olen internetis
- umbes poolte kordadel, kui olen internetis
- enam kui pooltel kordadel, kui olen internetis
- iga kord, kui olen internetis

10. Vanus

11. Sugu M / N

12. Elukoht

- Tartu
- Muu

Aitäh!

Lisa 2. Ankeet vanematele.

ANKEET INTERNETI KASUTAMISEST

Lugupeetud ankeedile vastaja!

Vastates järgnevatele küsimustele, võtate osa uurimusest, mille eesmärk on uurida hinnangud interneti kasutamise teadlikkusele ja monitoorimisele. Selleks, et võtta osa kirjeldatud uurimusest, palun vastata kõikidele küsimustele. Andmeid kasutatakse anonüümselt, vastaja isikut nimetamata. Uurimuse andmeid kasutatakse vaid teaduslikul eesmärgil ning üldistatud kujul.

Täitmiseks kulub aega umbes 7 minutit. Juhul, kui peres on mitu last, siis palun vastata pidades silmas 7.klassi õpilast.

1. Kui tihti kasutate internetti meelelahutuslikel eesmärkidel?
 - vähem kui kord nädalas
 - üks kord nädalas
 - 2-3 korda nädalas
 - 4-6 korda nädalas
 - igapäevaselt
2. Kui tihti veedab Teie hinnangul Teie laps aega internetis meelelahutuslikel eesmärkidel?
 - vähem kui kord nädalas
 - üks kord nädalas
 - 2-3 korda nädalas
 - 4-6 korda nädalas
 - igapäevaselt
3. Kui tihti kasutab Teie hinnangul Teie laps internetti mobiiltelefonis või pihuarvutis?
 - vähem kui kord nädalas
 - üks kord nädalas
 - 2-3 korda nädalas
 - 4-6 korda nädalas
 - igapäevaselt

4. Kas lapsel on isiklik arvuti?

- jah
- ei

5. Millises eluruumis on arvuti, mida laps kasutab?

- lapse magamistoas
- elutoas
- kabinetis
- vanemate toas
- muu

6. Kas Teie hinnangul on Teie laps külastanud nimetatud sisuga lehekülgi? Tõmmake sobivaima variandi numbri ümber ring.

	Mitte kunagi- 1	Mõnel üksikul korral on külastanud - 2	On mitmeid kordi külastanud- 3	Külastab peaaegu igapäevaselt - 4
Foorumid, <i>chat</i> , suhtlusportaal	1	2	3	4
Avalikud <i>blog</i> ´id	1	2	3	4
Reklaami või <i>spam</i> ´e sisaldavad leheküljed	1	2	3	4
Potentsiaalse kahjuliku veebisisuga lehekülg (nt rassistliku sisuga, narkootilise aineid, anoreksiat vms propageerivad leheküljed)	1	2	3	4
Pornograafilise/seksuaalse alatooniga leheküljed	1	2	3	4
Vägivaldse alatooniga leheküljed	1	2	3	4

7. Tutvudes inimesega internetis, kas Teie hinnangul Teie laps kohtuks temaga silmast silma?

- tean, et jah
- vist on
- ei oska öelda
- tean, et pole

8. Kas Teile teadaolevalt on Teie last kiusatud interneti vahendusel?

- tean, et jah
- vist on
- ei oska öelda
- tean, et pole

9. Kas Teie peres on kehtestatud lastele interneti kasutamist puudutavaid reegleid?

- jah
- ei

(Kui vastasite küsimusele nr 9 eitavalt, palun vastata küsimusele nr 11)

10. Nimetage 3 lastele kehtestatud interneti kasutamist puudutavat reeglit Teie peres.

-
-
-

11. Palun märkida kas kasutate/olete kasutanud nimetatud võtteid kontrollimaks lapse interneti kasutamist. Tõmmake sobivaima variandi numbri ümber ring.

	Mitte kunagi- 1	Vähem , kui pooltel kordadel, kui ta on internetis - 2	Umbes poolte kordadel, kui ta on internetis - 3	Enam kui pooltel kordadel, kui ta on internetis - 4	iga kord, kui ta on internetis - 5

olen tahtlikult lapse läheduses, kui laps kasutab internetti	1	2	3	4	5
kontrollin <i>brauser</i> 'i ajalugu	1	2	3	4	5
Kontrollin <i>bookmarks</i> kontrollimine	1	2	3	4	5
„piilun üle õla“	1	2	3	4	5
olen selgitanud lapsele internetis leiduvate ohte	1	2	3	4	5
laps on avaldanud mulle infot interneti kogemustest	1	2	3	4	5
arvutile on paigaldatud filtreeriv tarkvara	1	2	3	4	5

12. Kui sageli kontrollite või piirate lapse internetikasutust?

- mitte kunagi
- vähem , kui pooltel kordadel, kui ta on internetis
- umbes poolte kordadel, kui ta on internetis
- enam kui pooltel kordadel, kui ta on internetis
- iga kord, kui ta on internetis

13. Vanus

14. Sugu M / N

15. Milline on Teie haridustase?

- Põhiharidus
- Keskharidus/kutseharidus
- Kõrgharidus

Aitäh!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Veronika Kivi, (sünnikuupäev: 27.04.1988),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Hinnangud interneti kasutamise teadlikkusele ja monitoorimisele 7-klassi õpilaste ja nende vanemate näitel, mille juhendaja on Piret Luik,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 19.05.2014